

Розділ 5. Професійна комунікація, адвокація, партнерство

УДК 027.7:021.64(100)

Прокопенко Лілія Сергіївна

Київський університет імені Бориса Грінченка, Київ, Україна

МІЖНАРОДНІ БІБЛІОТЕЧНІ ОРГАНІЗАЦІЇ: МОЖЛИВОСТІ СПІВРОБІТНИЦТВА БІБЛІОТЕК ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Сучасний рівень розвитку міжнародних зв'язків характеризується прагненням до плідної і взаємовигідної співпраці за усіма напрямками, розвитком координаційних й інтеграційних процесів. Інтенсифікація міжнародних зв'язків суттєво вплинула на розвиток практики міжнародної співпраці в галузі бібліотечної справи. Включення бібліотек України в міжнародні програми і проекти, посилення зв'язків у сфері забезпечення доступу до документів на основі нових інформаційних технологій, збільшення кількості особистих контактів багато в чому визначили зміни і в практичній діяльності бібліотек вищих навчальних закладів. Особливої актуальності у цьому контексті набуває вивчення досвіду міжнародної співпраці у рамках міжнародних бібліотечних об'єднань, які сьогодні є найпоширенішою комплексною формою подібної діяльності.

Накопичення досвіду міжнародного співробітництва вітчизняними бібліотеками вимагає теоретичного узагальнення і дослідження закономірностей і тенденцій такої співпраці з метою підвищення її ефективності. Характеризуючи наявну джерельну базу, необхідно відзначити, що більша частина матеріалів, присвячених аналізу діяльності центрів міжнародного бібліотечного співробітництва, представлена переважно статтями, звітами про наради, конференції і поїздки, оглядами доповідей, рецензіями на бібліографічні покажчики. Серед вітчизняних науковців, які у тому чи іншому аспекті висвітлюють міжнародне бібліотечне співробітництво, варто назвати праці В. Загуменної, В. Пашкової, Л. Прокопенко, І. Шевченко. Безпосередньо питання міжнародної співпраці бібліотек вищих навчальних закладів у рамках міжнародних фахових організацій, зокрема в ІФЛА та ІАТУЛ, які пропонується розглянути у даному дослідженні, вивчали А. Земсков [1, 2, 9], Р. Схююрсма [3].

Метою даного дослідження є аналіз можливостей міжнародної співпраці бібліотек вищих навчальних закладів України в рамках міжнародних фахових об'єднань (на прикладі Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій і закладів (ІФЛА) та Міжнародної асоціації науково-технічних бібліотек університетів (ІАТУЛ)).

Міжнародне бібліотечне співробітництво сьогодні розглядається фахівцями як системна діяльність, яка здійснюється урядовими і неурядовими організаціями, установами і закладами, групами осіб або окремими особами у двох або більше країнах з метою сприяння розвитку бібліотечно-інформаційного і пов'язаних з ним видів обслуговування, бібліотечної справи і бібліотечної професії в цілому на взаємовигідних засадах [4]. При цьому взаємовигідні умови не вимагають однакових внесків.

Можливість здійснення міжнародних зв'язків будь-якою бібліотекою України визначена наявною законодавчою базою: Закон України «Про культуру» (2010 р.) – Розділ VIII «Міжнародні культурні зв'язки», ст. 33; Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» (1995 р.) – Розділ XI «Міжнародне співробітництво в галузі бібліотечної справи», ст. 31 та іншими.

Найпоширенішими формами міжнародного бібліотечного співробітництва сьогодні є обмін досвідом шляхом безпосередніх зустрічей (семінари, конференції, стажування тощо), публікації у фаховій міжнародній та вітчизняній періодиці та у мережі Інтернет, а також комплексна спільна діяльність у рамках міжнародних бібліотечних організацій.

Розглянемо можливості міжнародної співпраці бібліотек вищих навчальних закладів України в рамках міжнародних фахових об'єднань на прикладі провідної глобальної міжнародної бібліотечної організації – Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій і закладів (ІФЛА).

Сьогодні членство у Федерації передбачає можливість участі у роботі п'яти відділів, до складу яких входить 43 секції та 15 робочих груп. Секції ІФЛА традиційно формуються або за типом бібліотек, або за напрямками бібліотечної діяльності. Тому бібліотеки вищих навчальних закладів можуть брати повноцінну участь у роботі будь-якого структурного підрозділу. Між тим варто відзначити, що у структурі Федерації є секція, яка безпосередньо займається проблемами бібліотек вищих навчальних закладів. Секція академічних і наукових бібліотек (яка донедавна називалась Секцією університетських та інших універсальних наукових бібліотек) входить до складу Відділу 1 «Типи бібліотек».

Основними завданнями Секції є поширення і зміцнення розвитку бібліотек вищих навчальних закладів та інших наукових бібліотек в усіх країнах і сприяння високому рівню управління ними [5]. Секція плідно співпрацює з національними і парламентськими бібліотеками, представленими у Відділі 1, та із спеціалізованими секціями ІФЛА.

Секція академічних і наукових бібліотек сприяє інтеграції бібліотеки в основні інституційні функції навчання, викладання, проведення досліджень і обслуговування; дослідженню внеску і впливу бібліотеки на різні верстви її користувачів; інтеграції бібліотеки в ширші національні і міжнародні програми для реалізації інформаційної політики [6].

У матеріалах Секції визначено, що через свої програми академічні і наукові бібліотеки прагнуть підтримувати бібліотеки з метою створення та розвитку фондів і ресурсів в усіх форматах для підтримки інституційних завдань – наукових досліджень і навчання; розроблення, здійснення і пропагування новаторських послуг для задоволення інформаційних потреб користувачів; удосконалення бібліотеки як навчального, наукового й інтелектуального простору та забезпечення безпечного і надійного фізичного середовища для фондів і користувачів; поліпшення фізичного й інтелектуального доступу до фондів бібліотеки і оцифрованих ресурсів; удосконалення і розширення програм збереження і захисту наукових ресурсів в усіх форматах для забезпечення довгострокового доступу до них; ефективного залучення технологій для поліпшення доступу і обслуговування; підбору, підтримки і розвитку висококваліфікованого персоналу і удосконалення організаційного менеджменту та способів спілкування; розширення керівної ролі і значущості бібліотеки у студентському середовищі і в глобальному академічному і професійному співтоваристві; створення ресурсів для підтримки потреб фондів і доступу до них співробітників факультетів і студентів; побудови партнерських стосунків у своїй установі, з іншими науковими бібліотеками у своїй країні й у всьому світі для розширення ефективності бібліотек і сприяння розповсюдженню інформаційних ресурсів для суспільства [5].

Участь у роботі Секції надає бібліотекам вищих навчальних закладів такі можливості: брати участь у міжнародних дискусіях, співпраці і дослідженнях; робити свій внесок у міжнародну діяльність і ділитися цим досвідом із колегами зі своєї країни; знайомитися з різними ідеями і підходами, що забезпечують підвищення якості бібліотечного обслуговування у бібліотеках вищих навчальних закладів й інших наукових бібліотеках; розвивати професійні контакти з колегами у всьому світі [6].

Секція є найчисленнішою в ІФЛА, налічуючи близько 500 учасників [7].

Широкі можливості професійної співпраці надає бібліотекам вищих навчальних закладів ще одна авторитетна міжнародна бібліотечна організація – Міжнародна асоціація науково-технічних бібліотек університетів (ІАТУЛ), яка була заснована в м. Дюссельдорфі (Німеччина) у травні 1955 р. як міжнародний форум для обміну ідеями між бібліотеками технічних університетів всього світу [8].

ІАТУЛ є глобальною міжнародною неурядовою організацією відкритого типу, яка представляє у своєму складі директорів бібліотек та завідувачів окремих відділів, відповідальних за інформаційні послуги та управління ресурсами бібліотек.

Асоціація є прикладом розвитку ефективної неофіційної міжнародної мережі науково-технічних університетських бібліотек, які демонструють загальний високий рівень професійних знань та пропонують аналогічний спектр послуг для своїх користувачів. Більшість членів-бібліотек ІАТУЛ надають послуги не тільки для забезпечення навчального процесу у вищому навчальному закладі та наукових досліджень співробітників і студентів свого університету, а й для промислових організацій та національних науково-дослідних установ своїх країн. ІАТУЛ проводить щорічну конференцію, яка надає можливість членам асоціації та іншим зацікавленим фахівцям обговорити питання, що стоять перед науково-технічними бібліотеками.

Вся професійна діяльність організації зосереджена у Групах за спеціальними інтересами, які відображають основні напрями діяльності ІАТУЛ в цілому. Наразі в рамках організації працюють дві Групи за спеціальними інтересами: з Інформаційної грамотності та з Бібліотечних організацій і менеджменту якості. Результати поточної діяльності Груп висвітлюються на щорічних конференціях організації та регулярно обговорюються у блогах груп, які відкриті у структурі вебсайту ІАТУЛ (<http://www.iatul.org>).

На порядку денному ІАТУЛ представлені такі актуальні питання: перспективні стратегії розвитку електронної науки на електронного навчання, хмарні технології й їх вплив на бібліотечне обслуговування; бібліотеки як осередки співпраці між студентами і викладачами, між університетськими підрозділами; взаємодія бібліотек із бізнес-партнерами; утворення бібліотечних мереж на національному, регіональному та міжнародному рівнях [9].

Сьогодні до складу асоціації входить 227 представників з 61 країни світу. Україну в ІАТУЛ представляють наукові бібліотеки Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя та Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна. ІАТУЛ тісно співпрацює з ЮНЕСКО та ІФЛА, а також є членом Міжнародної ради з науково-технічної інформації.

Аналіз діяльності міжнародних бібліотечних організацій дозволяє визначити такі основні напрями міжнародного бібліотечного співробітництва на сучасному етапі: забезпечення доступу до бібліотечних та бібліографічних ресурсів (міжнародний документообмін, міжнародний міжбібліотечний абонемент, міжнародні бібліографічні проекти тощо); спільні наукові дослідження та видавнича діяльність; стандартизація; бібліотечна статистика; підготовка кадрів та підвищення кваліфікації бібліотечних спеціалістів (гармонізація освітніх стандартів, рівнозначність дипломів); автоматизація та інформатизація бібліотечної справи.

Отже, міжнародна співпраця в галузі бібліотечної справи є невід'ємною складовою міжнародних зв'язків будь-якої держави. Використання міжнародного досвіду у вітчизняній практиці бібліотек вищих навчальних закладів з урахуванням їх особливостей є суттєвим чинником прогресивного розвитку бібліотечної справи України.

Джерела:

1. Земсков А.И. «Библиотеки для открытой среды» – 33-я Конференция ИАТУЛ : [конф., 29 мая-2 июня 2011 г., г. Варшава] / А.И. Земсков // Науч. и техн. б-ки. – 2011. – № 11. – С. 68-80.
2. Земсков А.И. Современные направления работы зарубежных вузовских библиотек. (По материалам Ежегодной конференции ИАТУЛ) / А.И. Земсков // Науч. и техн. б-ки. – 2013. – № 6. – С. 54-64.
3. Схьюрсма Р. Секция университетских и других универсальных библиотек ИФЛА / Р. Схьюрсма // Библиотековедение и библиогр. за рубежом : сборник – М., 1991. – Вып. 129. – С. 12-19.
4. Гришина С.М. Международное сотрудничество российских библиотек: историко-теоретические и организационно-практические аспекты [Текст] : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 05.25.03 / С.М. Гришина ; Казан. гос. ун-т культуры и искусств. – Казань, 2006. – С. 18.
5. Academic and Research Libraries Section [Electronic resource] / Web Editor for this group – contact Janet Fletcher // The International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA). – Electronic data. – [S. 1.], [s. n.]. – Mode of access: Wide World Web: URL: <http://www.ifla.org/academic-and-research-libraries>. – Eng. – The title from the screen. – Last update: 1 April 2014.
6. Секция академических и научных библиотек [Electronic resource] / Web Editor for this group – contact Janet Fletcher // The International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA). – Electronic data. – [S. 1.], [s. n.]. – 3 с. – Mode of access: Wide World Web: URL: <http://archive.ifla.org/VII/s2/leafletruss.pdf>. – Rus., eng., fr. – The title from the screen. – Last update: 5 October 2012.
7. Minutes of Meetings [Electronic resource] / Web Editor for this group – contact Janet Fletcher // The International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA). – Electronic data. – [S. 1.], [s. n.]. – Mode of access: Wide World Web: URL: <http://www.ifla.org/academic-and-research-libraries/minutes-of-meetings>. – Eng. – The title from the screen. – Last update: 1 April 2014.
8. About IATUL [Electronic resource] / site: McGovern // International Association of Scientific and Technological University Libraries. – Electronic data. – [S. 1.], [2014]. – Mode of access: Wide World Web: URL: <http://www.iatul.org/about/>. – Eng. – The title from the screen.
9. Земсков А.И. Конференция ИАТУЛ в Кейптауне / А.И. Земсков // Науч. и техн. б-ки. – 2014. – № 1. – С. 78-88.